

Tricky Footwork

Zápas o pracovní práva v čínském obuvnickém průmyslu

**„Během stávky na nás policie
s povelom ‚trhej‘ pošvala psy.“**

pracovník čínské obuvní továrny v provincii Kuang-tung

Tento a další podobné výroky byly v roce 2015 zaznamenány v rámci výzkumu „Tricky Footwork – The Struggle for Labour Rights in the Chinese Footwear Industry“. Výzkum ukazuje, že porušování pracovního práva je v čínském obuvnickém průmyslu stále běžnou praxí. Lidé, kteří pracují v továrnách vyrábějících obuv pro evropské značky, jako jsou například adidas nebo ECCO, hovoří kromě jiných pochybení i o nízkých mzdách, nedobrovolných přesčasech, nedostatečném dodržování ochrany zdraví a bezpečnosti při práci a rovněž o státem podporovaném násilném potlačování stávek, neplacení sociálních příspěvků či o nedostatečné kompenzaci při ukončení zaměstnání.

Čína přitom disponuje poměrně progresivními zákony, které oblast pracovního práva upravují. A to zejména v porovnání s jinými zeměmi, v nichž se obuv vyrábí. Většina velkých obuvních firem dnes již také sepsala etické kodexy (v angličtině tzv. *code of conduct*), které se mimo jiné věnují i porušování pracovního práva ze strany dodavatelů. Nicméně právní ochrana dělníků a dělnic zůstává často jenom na papíře.

Čína je největším světovým výrobcem a exportérem obuvi. Pro Evropskou unii je nejdůležitějším dodavatelem, což platí i pro Českou republiku – z celkového počtu 100 milionů párů bot, které byly v roce 2014 dovezeny do ČR, pocházelo 76 milionů párů z Číny¹. Pokud se tedy zajímáme o sociální a environmentální podmínky výroby obuvi prodávané v ČR, musíme v první řadě věnovat pozornost Číně. Tento infolist přináší přehledné informace o dodržování pracovních práv v čínském obuvnickém průmyslu a mapuje současnou situaci dělníků a dělnic v tomto sektoru. Shrnuje tak nejpodstatnější závěry zmíněného výzkumu.

Výroba obuvi v Číně

Čína je bezkonkurenčním světovým lídrem ve výrobě obuvi: jenom v roce 2014 se zde vyrobilo více než 15,7 miliardy párů bot (graf 1). Čínský kožedělný a obuvnický průmysl zaměstnává 4 až 7 milionů lidí².

1 Česká obuvnická a kožedělná asociace: <http://www.coka.cz>.

2 Statistiky se liší a udávají rozmezí 4 až 6 milionů lidí zaměstnaných v kožedělném průmyslu a cca 1,6 milionu lidí zaměstnaných v obuvnickém průmyslu. Podrobnosti viz výzkum Tricky Footwork 2016.

Země	Počet párů (v mil.)	Podíl na globálním trhu (v %)
1 Čína	15 700	64.6
2 Indie	2 865	8.5
3 Vietnam	910	3.7
4 Brazílie	900	3.7
5 Indonésie	724	3.0
6 Pákistán	386	1.6
7 Turecko	320	1.3
8 Bangladéš	315	1.3
9 Mexiko	245	1.0
10 Itálie	197	0.8

Centra výroby obuvi se tradičně nacházejí v pobřežních provinciích Kuang-tung, Fu-tien a Če-tiang (obr. 1). Rostoucí náklady produkce v pobřežních regionech však tlačí obuvnické firmy k přesunu výroby do vnitrozemí, například do provincie Sečuán, kde rychle vyrůstají nová centra obuvnické výroby.

Nicméně hlavním střediskem průmyslové výroby v Číně zůstává provincie Kuang-tung, což platí i pro obuvnický sektor. Většina továren, které zde obuv vyrábějí, leží v okolí delty Perlové řeky. Nejvýznamnějšími výrobními centry jsou zde Heshan, Huidong a Tung-kuan (obr. 2). V regionu Tung-kuan sídlí i většina továren firmy Yue Yuen Industrial Holdings Limited, největšího světového výrobce značkové sportovní a vycházkové obuvi.

Poslední dostupné statistiky regionálního rozmístění výroby pocházejí z roku 2010. V té době bylo 75 % výrobců kožené obuvi, tedy 2660 společností, soustředěno v provinciích Kuang-tung, Fu-tien a Če-tiang³.

Porušování pracovních práv v čínském obuvnickém průmyslu

Jaké jsou každodenní podmínky v obuvnických továrnách v provincii Kuang-tung? Abychom to zjistili, uskutečnili jsme koncem

Obr. 1 Hlavní výrobní regiony v provincii Kuang-tung

ZDROJ: AUTOŘI

3 Pan, Albert (2012): China Market Report, Zeefer Consulting (2012), Auckland, N. Z., p. 7 ff., s. 408-409.

roku 2015 rozhovory se 47 dělníky a dělnicemi ze tří továren v dané provincii. Jednalo se o zaměstnance a zaměstnankyně továren Yue Yuen Industrial Holdings Ltd., Stella International Holdings Ltd. a Panyu Lide Shoes Industry Co. Ltd. (obr. 3).

Obr. 2 Hlavní výrobní regiony v provincii Kuang-tung

ZDROJ: AUTOŘI

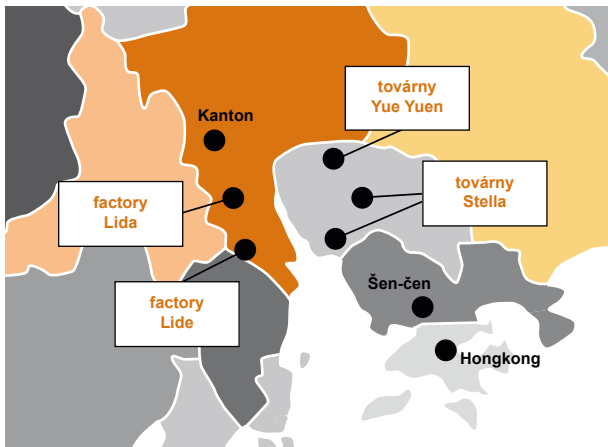

Oslovovali jsme respondenty ve věku od 18 do 53 let. Jejich průměrný věk byl 42 let a ze 79 % se jednalo o ženy. Někteří z oslovených uvedli, že nově příchozí zaměstnanci a zaměstnankyně jsou často starší lidé, protože mladé lidi továrny již moc nepřitahují. Hovořili jsme například s osmi pracovníky z továrny Yue Yuen, kteří zde byli zaměstnáni pouze několik měsíců. Sedm z nich bylo ve věku 40 až 50 let. Průměrný věk dělníků tedy zřejmě stoupá. Může to být jedním z důvodů, proč se nepokoje a stávky stále více zaměřují na otázky sociálního zabezpečení, zejména důchodů.

Nucená práce: Až 53 % z dotázaných tvrdilo, že jsou nuceni pracovat přesčas. Trest za odmítnutí přesčasů zahrnuje disciplinární varování, srážku ze mzdy nebo degradaci z pracovního místa. Mnozí respondenti uvedli, že jsou závislí na penězích z přesčasových hodin, a považovali je za zásadní část své běžné mzdy. Proto někteří ani nepocítovali, že jsou nuceni pracovat přesčas, i když pracují více než 30 hodin měsíčně navíc.

Diskriminace žen: Pouze 53 % respondentů uvedlo, že ženy mají možnost vzít si mateřskou dovolenou. 19 % pak řeklo, že v průběhu mateřské dovolené se plat počítal ze základu minimální mzdy, nikoli z průměrné mzdy, jak požaduje zákon. 19 % dotázaných se shodlo, že management nezachází se ženami a muži stejně a 30 % oslovených (téměř samé ženy) uvedlo, že se stali obětí slovních napadení.

Fig. 4 Oblasti průzkumu SOURCE: OWN RESEARCH

Právo na shromažďování a kolektivní vyjednávání: Místní vláda v Kuang-tungu představila poměrně ucelený rámec pro kolektivní vyjednávání s cílem předcházet tzv. divokým stávkám⁴ a posílit ekonomickou stabilitu. Nicméně průmysloví lobbisté a průmyslová zájmová sdružení odmítli ty části legislativy, které měly zjednodušit kolektivní vyjednávání. Lobbying byl velice úspěšný: několik kontroverzních částí bylo pozměněno, rozmněněno nebo zcela zamítnuto a byla přijata ustanovení více nakloněná zájmům zaměstnavatelů. Proto je finální verze zákona, jenž platí od 1. ledna 2015, mnohem méně progresivní, než organizace zaměřené na prosazování pracovních práv doufaly.

Celkem 91 % respondentů průzkumu uvedlo, že neví, jakým způsobem jsou vybíráni zástupci odborů. 79 % dotázaných zaznamenalo stávky a policejní zásahy ve svých továrnách. Nicméně odbory v těchto situacích nehrály vedoucí roli, a to ani v organizaci stávek, ani v podpoře dělníků a dělnic, kteří byli za svoji účast stíháni. Místní odbory ve zkoumaných továrnách nepodnikly žádné kroky k nastolení diskuze o kolektivním vyjednávání. Výsledkem průzkumu je, že čínská odborová federace *All-China Federation of Trade Unions (ACFTU)* v daných továrnách nepůsobí nebo své povinnosti ignoruje.

Důstojná mzda: Průměrná měsíční mzda respondentů průzkumu činila 3033 jüanů (11 216 Kč)⁵. Rozhovory ukázaly, že pro pokrytí základních životních nákladů by dělníci a dělnice potřebovali průměrně 4349 jüanů (16 083 Kč). To je mnohem více, než vypočítala kampaň *Asia Floor Wage*, která stanovila výši důstojné mzdy na 3132 jüanů (11 582 Kč). Musíme však podotknout, že tato kalkulace byla aktuální v roce 2013 a pro Čínu jako celek. Životní náklady v provincii Kuang-tung jsou vyšší, než je národní průměr, a v posledních letech stoupají.

Pracovní doba: Továrny zcela běžně porušují národní legislativu. Průměrně respondenti pracovali 10,6 hodiny denně. Pouze 19% dotázaných mělo osmihodinový pracovní den a 21 % pracovalo víc než 11 hodin denně.

4 V angličtině tzv. *wildcat strikes*. Jedná se o stávky bez řádného povolení, které obyčejně vznikají spontánně (pozn. překl.).

5 Přepočítáno podle kurzu ČNB ke dni 22. 4. 2016: 1 jüan = 3,698 Kč.

42letý pan Hu pracoval 5 let v jedné z továren firmy Yue Yuen v Kuang-tungu jako postřikovač barvy:

- po stávce v roce 2014 byl propuštěn bez varování
- jeho měsíční mzda činila cca 2900 jüanů (10 724 Kč)
- jeho pracovní doba byla 212 hodin měsíčně (včetně 36 hodin přesčasů)
- jeho žena pracovala ve stejné továrně, mají spolu dvě děti

Nastříkávání barev je náročná práce, špinavá a nebezpečná, protože barvy a laky obsahují jedovaté látky. Pan Hu musel stát na nohou celý den v jedovatých výparech. Někdy za jediný den obarvil spolu se svým spolupracovníkem až 2800 bot. U jednoho z jeho kolegů se rozvinula leukémie⁶.

Dne 14. dubna 2014 vstoupily do stávky desítky tisíc dělníků a dělnic z továren Yue Yuen. Hu viděl, jak policisté bili stávkující dělníky. Když vytáhl z kapsy telefon, pojala policie podezření, že si pořizuje fotografie. Pět nebo šest policistů ho proto odvedlo pryč, kopali jej a bili obušky. Následně ztratil vědomí.

Na policejní stanici jej příslušníci opět brutálně zbili. Zraněný muž byl převezen do nemocnice, kde rozhodli, že jeho zranění nejsou život ohrožující. Pak jej policisté připoutali k posteli a zakázali nemocničnímu personálu, aby jej ošetřil. Když se pan Hu dožadoval lékařské péče, udeřil jej jeden z policistů do hlavy tak silně, že opět ztratil vědomí. V průběhu výslechu na policejní stanici ještě ten samý den byl pan Hu terčem mnoha slovních napadení a poté byl odvezen na psychiatrickou kliniku. Nedostal ani vodu, a aby zahnal žízeň, byl nucen pít vlastní moč. Na klinice s ním opět brutálně zacházeli, a to jak policisté, tak i zaměstnanci kliniky. Celou noc byl připoután k posteli a nemohl pít, jíst ani jít na toaletu.

V práci byl označen za problémového zaměstnance a účastníka stávky a z tohoto důvodu byl i propuštěn. Nikdy nedostal od policie nebo od továrny žádnou kompenzaci a dosud nenašel právníka, který by se odvážil jeho případem zabývat.

Následkem brutálního zacházení má pan Hu dodnes zdravotní komplikace, kvůli nimž si nemůže najít novou práci. Ještě dva roky od popsané události jej stále trápí noční můry.

6 Mezi lety 2003 až 2012 Centrum pro kontrolu nemocí v Tung-kuanu zdokumentovalo 895 případů nemocí z povolání, z čehož se v 10,8 % případů jednalo o leukémii způsobenou otravou benzenem (SouthCN China News (2015): Incidence of Leukemia Increased in Dongguan, n. p. URL: http://dg.southcn.com/content/2015-08/25/content_131404277.htm).

Zdraví a bezpečnost práce: Implementace národní legislativy v oblasti ochrany zdraví a bezpečnosti při práci je v obuvnickém průmyslu zpravidla laxní. 77 % respondentů uvedlo, že jejich pracovní podmínky jsou nepříjemné, zejména kvůli zápachu, nedostatečnému větrání, horku, hluku a nebezpečným strojům. 62 % z oslovených muselo pracovat ve stoje nebo na nepohodlném nábytku. 61 % dotázaných pracovalo s chemikáliemi, ale jenom 34 % respondentů bylo informováno o možných rizicích spojených s takovou prací. Alarmující je rovněž skutečnost, že podle zaměstnanců z továrny Stella nejsou chemikálie označené. Pouze 17 % dotázaných bylo proškoleny v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Také ochranné oblečení a pomůcky jsou mnohdy nedostačující. Například respirační masky by se zpravidla neměly používat déle než osm hodin. Avšak pracovníci z továrny Stella uvedli, že dostávají pouze jednu nebo dvě masky týdně. Nejčastějšími nemocemi z povolání jsou otrava benzenem a kožní komplikace způsobené pravidelným kontaktem s chemikáliemi. 64 % respondentů uvedlo, že oni sami nebo jejich spolupracovníci se v práci zranili. Nejčastěji dochází k úrazům rukou při práci na strojích při zpracování obuvi.

Kompensace při přemístění továrny: Tato otázka je aktuální vzhledem k rostoucímu počtu továren v Kuang-tungu, které se zavírají a propouštějí tisíce zaměstnanců, jako tomu bylo například v továrně Lide. Případ této továrny jasně ilustruje, jak se firmy snaží využít přestěhování a zavírání továren, aby se zbavily odpovědnosti ke svým zaměstnancům.

Oslovili jsme 13 zaměstnanců z továrny Lide (10 žen a 3 muže). Dělníci a dělnice se poprvé o plánech na přemístění továrny dozvěděli v roce 2014. Nebyli však oficiálně informováni, pouze se o tomto záměru doslechli. Na základě toho zaměstnanci od prosince 2014 do dubna 2015 vstoupili do stávků s požadavkem na kompenzaci. O stávce informovala spousta mezinárodních médií a byla považována za úspěšnou. Vedení továrny Lide souhlasilo s kompenzací, ale snažilo se zaměstnancům zaplatit co nejméně. Nejprve společnost trvala na vyplacení kompenzace za maximálně pět let práce s taxou 68 eur (1839 Kč)⁷ za odpracovaný rok. Teprve po druhé stávce vedení přistoupilo na kompenzaci až do šesti odpracovaných let s taxou založenou na průměrném měsíčním výdělku. Společnost sice nesouhlasila se všemi požadavky stávkujících, ale zaměstnanci se shodli, že jsou s výsledky jednání spokojeni. Akce zaměstnanců z továrny Lide se tak stala příkladem úspěšného protestu občanské společnosti za podpory pracovní legislativy.

7 Přepočteno podle kurzu ČNB ke dni 22. 4. 2016: 1 € = 27,045Kč.

Vyjádření solidarity se stávkujícími čínskými dělníky.
FOTO: SACOM HONGKONG/FLICKR.COM

Zdravotní problémy dělníků v obuvnickém průmyslu často souvisí s používáním nebezpečných chemikálií a s nedostatečností ochranného oblečení a pomůcek.

FOTO: FRITZ HOFMANN

Doporučení

Zlepšit pracovní podmínky je nutné ve všech zkoumaných továrnách⁸. Proto naléhavě žádáme, aby Čína ratifikovala a implementovala *Úmluvu Mezinárodní organizace práce č. 87 o svobodě sdružování a ochraně práva organizovat se a Úmluvu č. 98 o právu organizovat se a kolektivně vyjednávat*. Dělníci a dělnice by měli mít zákonem garantováno právo založit a organizovat nezávislé odbory. Měli by mít rovněž právo stávkovat. Policejní násilí vůči stávkujícím by mělo být odsouzeno a vyloučeno. Dále doporučujeme místní vládě provincie Kuang-tung zavést lepší ochranu mladých pracujících⁹, například ve formě zákazu přesčasů a nočních směn, jak již bylo implementováno v jiných provinciích. Problém nucené práce může být podle nás vyřešen jedině tehdy, pokud zaměstnanci obuvnického průmyslu v Číně dostanou důstojnou mzdu za osmihodinový pracovní den.

- 8 Nejhorší pracovní podmínky výzkum prokázal v továrně Lide. Ta však byla mezitím uzavřena; u ostatních továren je zlepšení podmínek rovněž velice žádoucí. Výzkum však poukázal i na body, které ve zkoumaných továrnách můžeme vnímat pozitivně—jedná se například o skutečnost, že ženy a muži obecně dostávají srovnatelné platové ohodnocení, nebo zjištění, že dětská práce již není běžnou praxí v čínském obuvnickém průmyslu.
- 9 Čínská legislativa definuje "mladé pracovníky a pracovnice" v rozmezí věku 16 až 18 let.

O kampani Obuj se do toho

Evropskou kampaň realizuje NaZemi společně s 15 evropskými a třemi asijskými organizacemi, které se zaměřují na dodržování lidských práv při výrobě zboží. Společně chtějí zvyšovat povědomí spotřebitelů, podněcovat změny zákonů a posílit odpovědnost firem v oblasti pracovních podmínek.

V Brně vydalo NaZemi 2016
Autoři: Anton Pieper, Felix Xu
Sazba a grafika: Olaf von Sass, Leoš Knotek
Překlad: Anna Lazorová
Korektury: Lucie Krejčí

www.obujsedotoho.cz
www.nazemi.cz

ČESKÁ REPUBLIKA
POMÁHÁ

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropské unie. Za obsah zodpovídají partneři projektu Obuj se do toho. Informace v ní obsažené v žádném případě neodrážejí stanovisko Evropské unie.